

## Választási rendszer

A magyar választási rendszer jelenlegi kereteit az Alaptörvény, az országgyűlési képviselők választásáról szóló 2011. évi CCIII. törvény (Vjt.) és a választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény (Ve.) határozzák meg, amit e törvények végrehajtására vonatkozó rendeletek egészítenek ki.<sup>1</sup>

### A választási rendszerről általánosságban

Magyarországon négyévente tartanak országgyűlési választásokat, melynek időpontját legalább három hónappal korábban a köztársasági elnök tűzi ki az előző Országgyűlés megválasztását követő negyedik év április vagy május hónapjára. Az országgyűlési képviselőket a választópolgárok általános és egyenlő választójog alapján, közvetlen és titkos szavazással választják.

### Az országgyűlési választások 1990 és 2010 között

1989-ben a Nemzeti Kerekasztal tárgyalásai során határozták meg a mai napig változatlan választójogi alapelveket. Konszenzusos álláspont volt, hogy a stabil kormányzáshoz elengedhetetlen erős többségi elemek választási rendszerbe építése. Az akkor létrehozott választási rendszer leginkább a német és a francia választási rendszerből vett át megoldásokat. A németektől került átvételre, hogy egyéni választókerületből és pártlistáról is a törvényhozásba lehet jutni (ún. vegyes választási rendszer), a franciáktól, hogy az egyéni választókerületben a második forduló dönt (feltéve, hogy az első forduló győztese nem szerzett abszolút többséget). Az arányos német választási rendszertől eltérően (melyben a képviselői helyeket a pártokra leadott szavazatok arányában osztják el) a magyarban csak a listás helyeket osztják el a pártlistára leadott szavazatok arányában, amihez még hozzáadódnak az egyéni választókerületek veszteséseinek nem egészében beszámított (ún. töredék) szavazatai is.<sup>2</sup> A többségi (ám az angol-amerikaival ellentétben kétfordulós) francia rendszertől eltérően a magyarban van pártlista. A magyar választási rendszer a szigorúan arányos német és a tisztán többségi francia között helyezhető el. Többségi elem a választási küszöb, melyet 4 %-ban határoztak meg, később 5 %-ra emeltek. Az a párt, melynek listájára leadott szavazatok száma nem éri el a választási küszöböt, nem jut listás képviselői helyhez.

1990 és 2010 között megválasztott Országgyűlés 386 tagú volt, ebből 176-an egyéni választókerületben, 210-en listáról nyerték mandátumukat.

---

1

33/2019. (XII. 23.) IM rendelet az országgyűlési képviselők időközi választása költségeinek normatíváiról, tételeiről, elszámolási és belső ellenőrzési rendjéről,

2/2018. (I. 3.) IM rendelet az országgyűlési képviselők választása költségeinek normatíváiról, tételeiről, elszámolási és belső ellenőrzési rendjéről,

1/2018. (I. 3.) IM rendelet az országgyűlési képviselők választásán a választási irodák hatáskörébe tartozó feladatok végrehajtásának részletes szabályairól, a választási eredmény országosan összesített adatai körének megállapításáról, valamint a választási eljárásban használandó nyomtatványokról, valamint egyes választási tárgyú rendeletek módosításáról,

69/2013. (XII. 29.) NGM rendelet az országgyűlési képviselők választása kampányköltségeinek támogatásáról,

17/2013. (VII. 17.) KIM rendelet a központi névjegyzék, valamint egyéb választási nyilvántartások vezetéséről, illetve a veszélyhelyzet okán kiadott

80/2021. (II. 22.) Korm. rendelet a 2021. február 8. napjával kihirdetett veszélyhelyzettel összefüggő rendkívüli intézkedések hatályának meghosszabbításáról, lásd továbbá az országgyűlési képviselők választása kampányköltségeinek átláthatóvá tételéről szóló 2013. évi LXXXVII. törvényt.

<sup>2</sup> A helyzet ennél is bonyolultabb, de a részletes ismertetéstől ezúttal eltekintünk.

Kétféle lista volt: területi és országos. A főváros és tizenkilenc megye területi listát állított, e listákról legfeljebb 152 mandátumot osztottak ki (a legtöbbet, 28-at a fővárosban, a legkevesebbet, 4-et Nógrád megyében). Az országos listáról legalább 58 mandátumot osztottak ki az egyéni választókerületekben vagy a területi listákon mandátumot nem eredményező („töredék”) szavazatok arányában. (Ezért az országos az úgynevezett kompenzációs lista.) Ha „úgy jön ki a matek”, akkor a területi listákról 152-nél kevesebb, míg az országos (kompenzációs) listáról 58-nál több mandátum került kiosztásra. A kiosztás a nemzetközi gyakorlatban bevett d’Hondt-módszer (-mátrix) alapján történt.

Az Alkotmánybíróság (AB) a 2000-es években felhívta a figyelmet arra, hogy az ország népességének területi megoszlása és annak változása miatt újra kell rajzolni a választókerületek határait.<sup>3</sup> Az AB szerint az egyéni választókerületek eltérő nagysága (választási földrajz), illetőleg az egy mandátum megszerzéséhez szükséges szavazatok száma (választási matematika) miatt a választások után, a választási eredmények ismeretében természetesen nem lehet abszolút értelemben vett egyenlőség a szavazatok súlyában. A választójognak a választópolgár szempontjából egyenértékűnek és a szavazatoknak közel azonos súlyúaknak kell lenniük.<sup>4</sup> Az AB 2005 júniusában hozott határozata szerint az egyenlő választójog alapelvéből következő alkotmányos követelmény, hogy az egyéni választókerületekben a választásra jogosultak száma a lehető legkisebb mértékben térjen el egymástól, továbbá az egyes területi választókerületenként megszerezhető országgyűlési képviselői mandátumok száma szorosan igazodjon a választásra jogosultak számához. Az AB akkor megállapította: az Országgyűlés alkotmányellenes helyzetet idézett elő azáltal, hogy nem teremtette meg maradéktalanul az egyenlő választójog elvéből következő követelmények érvényesülését biztosító jogszabályi feltételeket. Az AB ezekre a szabályokra nézve állapított meg mulasztást, és ezek – kétharmados törvényi szintű – megalkotására kötelezte a törvényalkotót.

A választási rendszer módosítását az Országgyűlés magas létszámával kapcsolatos általános társadalmi elégedetlenség is indokolta (a parlament Csehországban 200, Szlovákia 150 fős). A választójogi rendszer reformjára politikai akarat és politikai többség híján csak a 2010-2014-es ciklusban kerülhetett sor. A 2011-2013-as reform jelentős volt, de nem hozott létre teljesen új rendszert.

### **A választási rendszer átfogó reformja**

A 2012. január 1-én lépett hatályba az országgyűlési képviselők választásáról szóló 2011. évi CCIII. törvény, 2013-ban pedig a választásokkal kapcsolatos – nem csak az országgyűlési választásokra vonatkozó – eljárásjogi kódex, a választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény. Ezek alapján első ízben a 2014. évi országgyűlési választásokat rendezték.

Az új választójogi törvény a mandátumok számát közel megfelelve, 386-ról 199-re csökkentette. A képviselői helyek arányát is módosította: immár több mandátum nyerhető el egyéni választókerületben, mint pártlistán – 106 szemben 93-mal (azelőtt 176 szemben 210-zel). Az egyéni választókerületek számának csökkentése a választókerületek határainak újrarajzolásával járt, melynek eredményeként azok választói létszáma egyenletesebbé vált. Megszüntették a második fordulót (az önkormányzati választások esetén ez már 1994-ben megtörtént) és a területi listákat (a jelentős mandátumszám-csökkentés miatt ezek értelme amúgy is megkérdőjeleződött). Átalakították a töredékszavazatok kompenzációs rendszerét, a veszteskompenzáció mellett immár lett győzteskompenzáció is, ami „jutalmazza” az egyéni választókerületi magas győzelmi arányt, ezzel is erősítve a választási rendszer többségi elemeit. A bejutási küszöb változatlan maradt.

<sup>3</sup> 22/2005. (VI. 17.) AB határozat, ld.: <https://www.alkotmanybirosag.hu/kozlemeny/sajtokommunike-az-orszagos-egyeni-valasztokeruletek-szabalyozasanak-alkotmanvellenesegerol>

<sup>4</sup> 809/B/1998. ABH, 33/2000.(X.20.) ABH.

Az új választójogi törvény választójogot adott a külhoni – magyarországi lakcímmel nem rendelkező – magyaroknak, továbbá az őshonos kisebbségek nemzetiségi névjegyzékben szereplő tagjai előzetes döntésük alapján pártlista helyett nemzetiségük listájára szavazhatnak és kedvezményes (a pártlistás mandátumhoz szükséges szavazatszám negyedével) képviselői helyet nyerhetnek (a listán kiosztható helyek terhére). Erre csak a német és a roma/cigány nemzetiségnek van elméleti esélye, amivel a németek 2018-ban és 2022-ben is élni tudtak, míg a roma önkormányzat a belső viták miatt 2022-ben listát sem tudott állítani. A nemzetiségeket érdekeit „saját” képviselő híján korlátozott jogkörű ún. nemzetiségi szószólók hivatottak a törvényhozásban képviselni.

A külhoni magyaroknak csak egy szavazatuk van: csak pártlistára szavazhatnak, ám azt – egyedüliként – levélben adhatják le. A levélszavazatot postán, külképviseleten keresztül vagy személyesen lehet eljuttatni a Nemzeti Választási Irodához. (Másokkal ellentétben esetükben a levélszavazás azzal is indokolható, hogy a pártlistára leadható egyetlen szavazat csökkent értékű választójogként értelmezhető.) Mindenki más a számára kijelölt szavazóköri körben személyes megjelenése kötelezett, bár indokolt esetben kérhető ún. mozgóurna. Mozgóurna iránti kérelmet a szavazóköri névjegyzékben szereplő, mozgásában egészségi állapota vagy fogyatékosága, illetve fogvatartása miatt gátolt (őrizetben/letartóztatásban lévő, de jogerősen még el nem ítélt, így politikai jogokkal rendelkező) választópolgár nyújthat be.

A külhonban élő, ám magyarországi lakcímmel rendelkezők személyesen és általában a külképviseleten a magyar választás napján és – az időeltolódást figyelembe vevő – óráiban szavazhatnak. A választás időpontjában az országban, de nem választókerületükhöz tartozó településen lévő tartózkodási helyükön szavazhatnak listákra és választókerületük egyéni képviselőjelöltjeire. Szavazataikat lezárt borítékban eljuttatják a lakóhelyüknek megfelelő egyéni választókerületbe. Szavazatuk az ottani eredménybe számít bele.

A jelöltállítás feltétele a választókerület választóitól ezer, később 750 úgynevezett választási ajánlószelvény („kopogtatócédula”) összegyűjtése volt. (A választók az ajánlószelvényt a választási értesítővel együtt postai úton az önkormányzattól kapták.) E megoldás fenntartása ellen legalább két dolog szólt. Az egyik, hogy a pártok nem fejezték be a gyűjtést a szükséges számú ajánlószelvény birtokában, mivel ezzel nehezítették, sok esetben megakadályozták riváisaik indulását. A másik, hogy – kitöltetlen – ajánlószelvények átadásával olyan jelöltek indulását segítsék, akik szavazatokat vehetnek el riváisaiktól. Az új választójogi törvény a jelöltek indulásának feltételéül ötszáz választókerületi választó támogató aláírása összegyűjtését szabta, s egy választó több jelöltet is támogathatott.

Az országos lista állításának feltétele volt, hogy a párt legalább kilenc megyében/fővárosban legalább 27 egyéni választókerületben képviselőjelöltet tudjon állítani. Ha pártok közös listával kívántak a választáson indulni, akkor a fenti feltétel (legalább kilenc megyében/fővárosban legalább 27 választókerületi képviselőjelölt) változatlansága mellett a bejutási küszöb 10%, három vagy több párt esetén 15%.

Ez a feltétel az új választójogi törvénybe is átkerült, ám szigorítást jelentett a kevesebb egyéni választókerület okán. A 2022. évi választások előtt tovább szigorították a listaállítás feltételét: az 14 megyében/fővárosban 71 választókerületi jelölt (a lehetséges 106-ból). E szigorítás hatására a 2018-ban országos listát állítani tudó pártok száma a 2018. évi 23-ról 2022-ben hatra csökkent. E szigorítás kihúzta a talajt a választási adminisztrációt erősen megterhelő úgynevezett kamupártok alól.